

*Реалізація національно-культурної політики на Поділлі в добу Гетьманату
П.Скоропадського (квітень-грудень 1918р.)*

Антонишин А.П.
аспірант 1 року навчання
кафедри історії України
та зарубіжних країн КНЛУ

Період Гетьманату П.Скоропадського (квітень-грудень 1918 р.) в історії України характерний перш за все реалізацією національно-культурної політики,основи якої були закладені Центральною Радою.

Створення системи української національної освіти, розвиток науки і мистецтва, проведення культурно-просвітницьких заходів стало першочерговим завданням уряду в становленні української культури.

Необхідність створення української національної школи була очевидною, оскільки тільки на Поділлі - 84,5 % населення не мали освіти [3, С. 15.]. Для забезпечення ефективного керівництва освітою, Міністр народної освіти М. Василенко здійснив реорганізацію управління цієї галузі культури. Була "відновлена" система шкільних округ - російських "попечительств". Безпосередньо на місцях контроль за виконанням наказів Міністерства освіти здійснювали губернські і повітові комісари справ освітніх, яким були підпорядковані всі освітні заклади [13, арк. 37.].

Таким чином, була створена централізована система управління освітою, що створювало можливості чіткого й ефективного керівництва освітньою галуззю, забезпечувало умови її українізації.

Велику роботу Міністерство освіти провело у напрямку підготовки вчителів до викладання українською мовою, видання нових підручників, розробки нових програм і навчальних планів для національної школи.

Підготовка вчителів здатних вести навчання українською мовою стало одним із перших заходів уряду в підготовці до створення національної школи.

Організацією курсів українознавства для вчителів Поділля займався безпосередньо Е. Щириця - губернський комісар з народної освіти. Відповідно до програми прийнятої Міністерством освіти 9 травня 1918 р., в Подільській губернії в червні-липні 1918 р. діяли курси тільки для учителів середніх і вищих початкових шкіл у Вінниці і курси для вчителів нижчих початкових шкіл у Кам'янці-Подільському [8]. В червні цього ж року при Вінницькому учительському інституті почали діяти однорічні педагогічні курси. Міністерство освіти виділило 28 200 карбованців для навчання перших курсистів [14, арк. 27.].

Вагомі здобутки уряду можна відзначити у забезпеченні національної школи навчальною літературою [10, С. 18-19.]. В Подільській губернії активно над розповсюдженням навчальної літератури працював Відділ народної освіти губернської народної управи, який заснував центральний книжний огляд, де були зібрані всі надруковані в подільській земській друкарні підручники.

За Гетьманату на Поділлі продовжувалась почата за Центральної Ради справа по відкриттю шкіл. За активної співпраці Міністерства освіти, губернського комісара народної освіти Е. Щириці і громадськості в 1918/19 учбовому році на Поділлі було відкрито 89 навчальних закладів: 31 нижчу початкову школу (1-4 роки навчання), 28 вищих початкових шкіл (3-4 роки навчання), 30 середніх шкіл (8-11 класи) [9, С. 378.]. Враховуючи кількість новозаснованих учбових закладів, на кінець 1918 р. в Подільській губернії діяло 2 935 нижчих початкових шкіл, 142 вищі початкові школи, 83 середні школи [4, С. 88.].

Однак, наявних навчальних закладів було замало для забезпечення всіх дітей освітою. Так дітей шкільного віку нараховувалось 394,7 тисяч, з яких тільки 51 % відвідували школу. Щоб всі діти могли вчитись, потрібно було мати 7 897 шкільних комплектів (класів), а було лише 4004 [12, С. 55.].

В цілому, продовживши освітню політику Центральної Ради, гетьманат значно перевищив її досягнення в цій галузі. Так, до осені 1917р. на Поділлі громадським коштом було відкрито 6 середніх шкіл, а за гетьманату - 30.

Найвагомішим здобутком уряду у розвитку освіти на Поділлі стало заснування першого за всю історію краю вищого навчального закладу - Кам'янець-Подільського університету. Заснування вузу для населення Поділля було дуже важливою подією і в перспективі могло значно покращити кількість подолян з вищою освітою, яких у 1918 р. було лише 0,06% від загальної чисельності регіону.

Значно активізували свою діяльність і наукові установи в Подільській губернії. Так, відновило свою діяльність Подільське церковне історико-археологічне товариство засноване ще 1865 р [6]. Було засновано Подільський краєвий художньо-промисловий і науковий музей в м. Вінниці (сучасного Вінницького краєзнавчого музею) [15, арк. 20.].

Прагнучи, щоб українська театральна й музична культура вийшли на європейський рівень, П. Скоропадський особисто опікувався творчими колективами, які могли ознайомити українську публіку з кращими зразками світового мистецтва. Чимало театрів існувало і на Поділлі. Наприклад, у місті Вінниця діяли 2 українські театри, з яких особливо популярним був міський театр, де виступала українська трупа Прохоровича, яка ставила п'єси різних українських драматургів [1, С. 212.].

Значну увагу Гетьман приділяв розвитку музичного мистецтва України. Розвиток музичного мистецтва в Подільській губернії, як і в інших регіонах України, поштовпувало створення різних творчих колективів. Так, у вересні 1918 р. зусиллями представників музичного відділу Головного управління мистецтв і громадськості Поділля відбулося заснування Українських національних хорів в Кам'янці і Могилеві-Подільському [7, С. 370-371].

Рада Міністрів підтримувала також організації, що займались розповсюдженням книг серед населення. Так, установі "Спілка книгонош" уряд надав фінансову допомогу в сумі 110 тисяч карбованців на розвиток діяльності цієї спілки. Відділи згаданої організації за підтримки органів самоврядування діяли і в Подільській губернії. Кам'янець-Подільським губернським земством було організовано в повітах 65 книгонош [11].

На Поділлі самою активною громадською культурницькою організацією було українське товариство “Просвіта”. На жовтень 1918 р. на Поділлі діяло 202 відділення “Просвіти” [2]. Надзвичайно багато здобутків товариство мало в галузі освіти. Так, осередок товариства у Кам'янці був у числі громадських організацій, які започаткували місцевий університет. А задля підвищення освіченості серед населення регіону Подільською “Просвітою” за 1918 рік було відкрито близько 200 книгозбірень і читалень. Для порівняння подільські земства мали лише 20 книгозбірень [5, С. 101, 131.].

Отже, національно-культурна політика була самим результативним напрямком діяльності Кабінету Міністрів Української Держави. Це пояснюється тим, що вона відповідала об'єктивним культурницьким потребам населення Укпаїни. Саме співпраця влади і українського громадянства, представленого земськими установами і товариствами “Просвіта”, зумовила значний прогрес в розвитку культури. Надзвичайно важливим фактором в розвитку освіти, науки і мистецтва була їх підтримка національною владою. Вперше в історії України державні органи не тільки поставили перед собою мету відроджувати національну культуру (як наприклад Центральна Рада), але й розробили широку програму національно-культурних перетворень і, в основному, зуміли реалізувати її на практиці.

Література:

1. Єрліх Л.Д. З історії Вінницького краєзнавчого музею // Культура Поділля історія і сучасність. – Хмельницький, 1993.
2. Життя Поділля. - 1919. - 25 березня.
3. Зубалій О.Д., Рященко Д.С. Освітній рух в Україні у добу національно-державного відродження (1917-1920 рр.) // УІЖ – 1998. - № 3.
4. Календар. Справочна книжка на 1919 р. – Кам'янець-Подільський, 1919.
5. КівшарТ. Український книжковий рух як історичне явище (1917-1923 рр.)-К, 1996.
6. Кошель О. Подільське церковне історико-археологічне товариство: сторінки історії // Історія України. – 1999. - № 35. – вересень.
7. Мироненко О. Розквіт національних закладів культури за доби Української держави // Мала енциклопедія етнодержавознавства. - К., 1996.
8. Нова Рада. - 1918.- № 137. - 10 серпня.
9. Ротар Н.Ю. Діяльність Подільського губернського комісаріату з народної освіти (1917-1919) // Духовні витоки Поділля: Творці історії краю. - Хмельницький, 1994.
10. Рудий Г.Я. Періодична преса джерело вивчення національно-культурної політики Української держави (1918). – Автореферат дис... к. і. н. – К., 1995. – 22 С.
11. Слово Подолии. -1918.-№58.-25 июля.

12. Собчинська М. Розвиток початкової школи на Поділлі в 1917 - 1920 рр. // Тези доповідей XIII Вінницької історико-краєзнавчої конференції. 6 вересня 1994 р. - Вінниця, 1994.
13. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України) - Ф. 2201. - Оп. 1. - Спр. 19. – 93 арк.
14. ЦДАВО - Ф. 2201. - Оп. 1. - Спр. 28. – 79 арк.
15. ЦДАВО України - Ф. 2201. - Оп. 1. - Спр. 1206. – 30 арк.